

DEMOKRACIJA

Leto V. - Štev. 4

Trst - Gorica 26. januarja 1951

Izhaja vsak petek

Ne potvarjajmo dejstev

»Primorski dnevnik« se je v zadnjem času nekajkrat spodtaknil ob naš list in tako nam je pred dnevi med ostalim očital, da smo gladko odločili njegov novoletni poziv na sodelovanje vseh Slovencev v borbi za slovenske narodne pravice. Očitek je težak, toda popolnoma neresničen.

Kar se tiče samega sodelovanja ima po našem skromnem mišljenju tako sodelovanje lanko različne oblike. Slovenci se lahko tudi ločeno v razne politične skupine zavemo za uresničanje svojih demokratskih in narodnih pravic. Po tej poti smo hodili doslej, in kdor je čital naše glasilo in spremljal naše delo, bo lahko ugotovil, da ni bilo nobene poteze, ki je bila storjena v interesu našega naroda, da je na bi slovenski demokrati na Tržaškem podprli z besedo in dejanjem. Pri tem nam je bila ljuba vsaka podpora in tako nam bo tudi v bodoče. Vsakdo, ki bo storil ali pa se bo zavzel za nekaj pametnega, kar naj bi doprineslo k uveljavljanju narodne enakopravnosti, povečanju prosvetljenosti, blagostanja in upoštevanja našega človeka, vsak tak bo imel pri takem delu našo podporo. Pod pogojem, da je iskren, nam je pa popolnoma vseeno ali pride pobuda z leve ali desne strani. Dovolj se zavedamo svoje dolžnosti in če smo jo vestno izpolnjevali v preteklosti, jo bomo tudi v bodočnosti!

Zaradi tega nismo v svojem uvodniku vlagali odklonilni poziva na sodelovanje v podanem smislu, kakor nam skuša sedaj podtakniti »Primorski dnevnik«, pač pa smo izrazili pomisleke glede kroga, iz katerega je ta poziv prišel, pomisleke, ki jemljejo po trezni presoji skoro vsako vero v iskrenost poziva samega. Zakaj nam »Primorski dnevnik« ni odgovoril na te naše pripombe? Ali so bila vprašanja preveč neprijetna?

Da ne bi morda kak zapeljani babičevci verjeli njegovim besedam, ponujamo na tem mestu, kaj smo »Primorskemu dnevniku« očitali in kaj smo ga vprašali:

1) V svojem pozivu se je »Primorski dnevnik« izrekel proti vključevanju in povezovanju Trsta v demokratično Italijo. — Mi pa smo proti vključevanju Trsta v katero koli Italijo! To je prva temeljna razlika.

2) »Primorski dnevnik« se zavzema v naprednem pozivu za avtonomijo Trsta. Pod kom? Morda pod neko »meddemokratično, togliattijevsko Italijo ali titistično Italijo? — Mi pa smo za samostojnost Svobodnega tržaškega ozemlja, ne pa samo za njegovo stvar ali ožjo nesigurno avtonomijo pod že dobro nam znano italijansko oblastjo. To je druga temeljna razlika.

3) »Primorski dnevnik« poziva k sodelovanju vseh Slovencev brez oziroma na politično prepričanje. — Mi smo ga ob tej priliki spomnili, da leži pred nami še neporavnani račun ugrabitve našega prvega glavnega urednika Andreja Uršiča. Ta račun nas živo spominja, kako je ob tisti priliki prav »Primorski dnevnik« s svojim molkom dokazal vse prej kakor pa željo po spoštovanju »drugih političnih prepričanj«.

To so bile tri glavne pripombe, ne pa »gladke odklonitve«, s katero smo komentirali babičevski novoletni poziv. Nanje nam seveda ničče ni odgovoril.

Tovariši ne smejo izpremeniti linije! Saj je celo Tito izjavil dopisniku »Ansa«, da je za rešitev tržaškega vprašanja treba določiti med Italijo in Jugoslavijo »jasno mejo«, s čimer je dovolj odkrito povedal, da nas prodaja. »Primorski dnevnik« je sicer takoj skušal omiliti presenečenje, ki so ga izzvale te maršalove besede med njegovimi pristasi. Napisal je, da je Tito najjavnije »jasne rešitve«. Toda do danes še nismo brali, da bi Tito zahteval od »Ansa«, naj popravi neustojnost svojega poročila! Zato smo pač dolžni verjeti »Ansu«, ki je Titovo izjavo dobila, ne pa »Primorskemu«, ki jo je v svoji kuhinji samo prekuhal po priljubljenem receptu potvarjanja dejstev!

Odgovor na vprašanje, kako soglašala borba za »slovenske pravice na Tržaškem« z odstopanjem od zahteve po ustvaritvi Svobodnega tržaškega ozemlja in s ponujanjem tržaških Slovencev Italiji, pa prepuščamo čitateljem samim. Vsaj do natančnejših pojasnil »Primorskemu dnevniku«.

Eisenhower v Evropi

Preučil je možnosti obrambe naše celine in ugotovil našo voljo, da se branimo

Eisenhower se je vrnil v Evropo, toda ne na čelo ogromne zavezniške vojske, ki je v silnem zaletu zavzela leta 1945 nemško trdnjavo in zdrobila v prah in pepel hitlerjansko prevzetnost; vrača se še vedno kot zmagovalci, toda zbrat drobce obstoječih vojsk zahodnih evropskih držav, ki so po zmagovalnem zaključku druge svetovne vojne hitele posnemati razorožitev brezbržnjo naglico svojih velikih ameriških zaveznikov.

Zahodni svet ni nikoli razpolagal s tako veliko oboroženo silo kot prav na koncu druge svetovne vojne; zahodni svet ni bil v vsej svoji zgodovini verjetno nikoli tako šibak kot prav danes, ko stoji človeštvo pred usodnimi odločitvami in dogodki.

General Eisenhower se je vrnil v Evropo, da preuči kot vrhovni poveljnik oboroženih sil držav atlantske zveze vojaške in politične prilike na naši celine ter poroča predsedniku Trumanu o možnosti obrambe Evrope in o volji ter pripravljenosti evropskih narodov, da se branijo pred morebitnim komunističnim napadom z Vzhoda.

Eisenhower je pravkar zaključil svoje krožno potovanje po Evropi; razgovarjal se je z vojaškimi in političnimi osebnostmi Francije, Luksemburga, Belgije, Holandske, Danske, Anglije, Portugalske, Italije, Zahodne Nemčije in Islandije o skupnih vojaških načrtih, ki naj bi naš zahodni svet rešili pred političnim in vojaškim propadom. Svoja posvetovanja je zaključil s daljšimi razgovori z angleškim maršalom Montgomeryem in z vodilnimi francoskimi generali.

Na podlagi dobljenih vtisov in poročil bo sestavil general Eisenhower zaključno poročilo za vlado, predstaviško zbornico in vrhovni vojaški svet Zedinjenih ameriških držav.

Ali bo Eisenhowerjevo poročilo

za nas ugodno? Mi tega še ne vemo. Vendar smo obveščeni, da se bo Eisenhower vrnil v Pariz in prevzel svoje poveljniško mesto le v primeru, da bo podal ugodno mnenje o možnostih obrambe Zahodne Evrope in bodo ameriški politični in vojaški krogi to njegovo ugodno mnenje prisvojili.

Nočemo nakazati posledic zaradi možnega neugodnega Eisenhowerjevega poročila o njegovem poizvedovalnem potovanju po Evropi, kajti trdno verujemo v veliko poslanstvo miru in sloge, ki jo mora oznanjati vsemu svetu prav naša celina, zibelka današnje svetovne omike, ki jo je treba braniti pred vsakršnim napadalcem, ki jo je treba obvarovati vsakršnih komunističnih

revolucionarnih podvigov.

Seveda nočemo pri tem podcenjevati za Evropo nevarnega pojava ameriškega izolacionizma, ki ga dolocno propoveduje bivši ameriški predsednik Hoover ob bolj ali manj odprti podpori ostalih svojih republikanskih tovarišev senatorjev Tafta in Vandenberg. Vendar nam dosedanj razvoj ameriške notranje politike dokazuje, da ne pridobiva izolacionizem tal, kot so prvotno upali njegovi zagovorniki, kajti med samimi republikanci so se dvignili odločni glasovi za obrambo Evrope. Med najvnetejšimi zagovorniki ameriškega posega v evropske vojaške prilike je tudi republikanski guverner Dewey.

Ni pa celo izključeno, da niso

bili ameriški izolacionistični glasovi samo potrebna svarila za Evropejce, ki ne uvidevajo potrebe po slogi pred skupno nevarnostjo, ali ki bi hoteli svoj pristanek na nujno skupno vojaško politiko vezati na razne pogoje v skladu s preživljenimi nauki o tajni diplomaciji in z njo zvezanimi političnimi izsiljevanji.

Skorajšnji povratak generala Eisenhowerja v Evropo, in sicer v versajski grad pri Parizu, kjer bo sedež njegovega poveljstva, bo nam vsem dokaz, da je bodočnost Evrope zavarovana!

Le pred zunanjim in notranjim sovražnikom zavarovana Evropa se lahko spušta v dalekosežna pogajanja za svojo končno ureditev.

O življenju v Jugoslaviji

Iako opisuje razmere razočaran povabljen gost - diktatura ne popušča

Ob čitanju jugoslovanskega časopisa in Titovih tržaških komunističnih glasil bi izgledalo, da se v Jugoslaviji cedita za vse med in mleko. Z debelimi črkami poročajo razne tuje osebnosti po svojih obiskih v Jugoslaviji. Popolnoma pa zamolčuje vse tiste kritične sodbe, ki jih izrekajo posamezniki, katerih niso mogli prenametiti ne bogati banketi, ne preračunano gostoljubje.

Ako ne bi bilo teh glasov, bi se kmalu mislilo, da si je svet hotel zavezati oči in zamašiti ušesa ter da se je vse zaklelo, da ne bo jugoslovanskega naroda prav nič razumelo. Toda, kakor rečeno, so tudi častne izjeme in to neredko celo med samimi povabljenimi režimskimi gosti.

V francoskem listu »Le Libertaire«

rea je anarhist, ki je na povabilo Titove vlade obiskal Jugoslavijo, objavil svoje vtise. Med ostalim poroča:

»Splošni vtis, ki ga dobi človek v Jugoslaviji, se da zajeti v par besedi: najnižje delavske plače, organizirano izkoriščevanje delavcev in privilegirani razred komunističnih voditeljev, ki živi na račun ljudstva.«

»Obiskali smo nekaj tovarn: tovarno »Rade Končar« pri Zagrebu in tovarno »Ivan Loka Ribar« pri Beogradu. V obeh smo videli oborožene milicije, ki so stražili vhode. Ko smo vprašali, so nam povedali, da so ti milicijci na plači in listi tovarne (dobijo 3.600 din mesečno in vso oskrbo). Ko smo nadalje vprašali, čemu so straže in proti kateremu sovražniku so postavljene, nam niso hoteli dati od

govora. Sele na osrednjem sindikatu v Zagrebu smo izvedeli resnico. Tam nam je predsednik povedal naravnost v obraz, da »ustava pravice do stavkanja ne odreja, niti za njo ne jamči, vendar to nima pomena, kajti stvarno so stavke nezane v naših industrijskih obratih.« Ni čudno, če se spomnimo na tiste oborožene milicije.

»Opazili smo tudi, kako jugoslovanski komunisti »svodijo industrijo. Država razpolaga z vsemi izdelki in njen je tudi dobiček. Dobitke uporabljajo za nabavo novih, industrijskih zgradb in strojev. Na popravilo starih nikdo ne misli. Se manj pa komu pade v glavo, da bi delež na dobičku ponudil delavcu, ki je najbolj garal za slabo plačo.«

»Jugoslovanski Komunisti pravijo, da so delavca oprostil plačevanja dohodninskega davka. Kakšna laž je to! Režim ima dvoje sredstev, da ta davek pobere. Prvič s tako imenovanim prostovoljnim udarnim delom, ki ga nihče ne plačuje, drugi s pomočjo »prostovoljnih« podpisovanj notranjih posojil, ki se delavcu kar od plače odtegujejo. Če bi se delavec obotavljal in ne bi hotel »prostovoljno« podpisati, se v nekaj dneh pojavi na stanovanju inšpektor, ki vlijudno vpraša, koliko se je namenil vplačati za posojilo. S prisilnim notranjim posojilom je Titova vlada dobila od delavnega ljudstva 5 in pol milijard dinarjev ali 325 dinarjev za vsakega prebivalca, otroka, odraslega in starca, pa naj bo ženskega ali moškega spola.«

Za tem objavlja pisec pregledno sestavljeno tabelo cen na regulirani in prostem trgu, v kateri so zaradi večje jasnosti preračunane denarne cene za posamezne predmete tudi na ure dela. Iz tabele izhaja n. pr., da mora delavec delati za 1 kg masla na prostem trgu 44 ur, da izda za slabo obleko, kupljeno na prostem trgu toliko, kolikor zasluži v 1200 urah, za liter vina (ki ga na kontroliranem trgu sploh ni!) mora delati kar 12 ur, itd.

Z besedami: »Takšna je v praksi Titova »država delovnega ljudstva«, zaključuje nato pisec svoje potne vtise.

Pri takih razmerah se zares ne smemo čuditi, ako je režim prisiljen posegati po tako nesmiselnih ukrepih, kakor je n. pr. proces proti staremu srbskemu politiku Uzunoviću in voditeljem najmočnejše srbske stranke, srbske radikalne stranke, ki že nad petnajst let ni igral nobene vodilne vloge v jugoslovanskem političnem življenju.

»Panem et circenses« (kruha in igre) je staro geslo tiranov, po katerem so se ravnali, da bi obvladali ljudske množice. Ker ni kruha, pa naj bodo igre! Tako si mislijo tudi komunisti. In ker ne živimo več v času cirкусov in gladiatorjev, so iznašli politične procese. Slabo izpričevalo za njihovo moč, ako so moral potegniti na pozornico celo osemdesetletne starce!

Izgleda, da je Tito odločen nadaljevati z brezobzirnim uveljavljanjem svoje diktature in z uničenjem vsega, kar se mu zdi v njegovem neizmernem strahu le kolikaj nevarno. Zato se vrše procesi tudi proti ljudem, ki so samo razpravljali o tem, da bi se zakonito politično udeleževali.

Med Pekingom in Moskvo

Sovjetsko - kitajsko zavezništvo ni brez senc - Težnje obeh politik

19 t. m. so nekateri listi objavili vest, da sta glavni tajnik centralnega komiteta sovjetske komunistične stranke Malenkov in maršal Malinovski nenadoma prispela v Peking na razgovore z Mao Tse Tungom. Nekaj važnega mora biti v ozračju, da sta se dve tako važni osebi odločili na tako dolgo pot. Malenkov je trenutno za Stalinom najvplivnejša oseba v Sovjetski zvezi, general Malinovski pa je bivši vrhovni poveljnik sovjetskih čet v bojih proti Japoncem na mandžurskem bojišču.

Naj bodo že dejstva kakršna koli, naj se sestanek trenutno morda vrši ali ne, toda vsekakor velja, da niso odnosi med Pekingom in Moskvo tako enostavni, kakor izgleda na prvi pogled. Verjetno ni pričakovati, da bi Mao postal drugi Tito in da bi kmalu odpadel od Moskve. Toda na drugi strani je vsekakor verjetno, da Moskvi ne more biti vseeno, ako bi Maova moč

zrastla tako visoko, da bi ji postala nevarna.

Dovolj je pogled na zemljevid: pregesto naseljena področja južne in vzhodne Azije, kar velja prav tako tudi za azijska otočja, Malajski arhipelag, Filipine in Japonsko. Za naselitev velikega števila ljudi niso primerne niti srednjeazijske kitajske pustinje ali pa gorske visoke planote. Na drugi strani imamo skoro nenaseljeno in deloma prav bogato Sibirijo. Kam bo stegnil Mao svoje krepelje, ako mu bodo sile nekoč to dovolile: preko nevarnih širnih oceanov ali v sosednje nenaseljene sibirskie ravnine? Odločitev verjetno ne bo težka: v sosesčino je pot bližja in varnejša.

Tega se zaveda kljub vsemu velikemu prijateljstvu tudi Sovjetska zveza. Komaj dober mesec potem, ko so kitajske čete poselele v korejske boje, je Mao že predložil v plačilo svojo prvo menico. Zahteval je, naj mu Moskva predčasno vrne mandžurske železnice in pristanišča, ki si jih je prvotno z moskovskimi dogovori skušala zagotoviti za daljši čas. Tako je Moskva prvič videla, da je Mao zahteven upnik.

Ali gre torej Kremlju v račun, da še nadalje podpira kitajske komuniste s takimi količinami orožja, kakor jih zahtevajo njihove armade? Tako postopanje odgovarja njegovim koristim samo v primeru, ako bodo kitajske armade krvaljevale za sovjetske koristi. Moskva ima ves interes na tem, da prepreči pomirjenje med Maom in Združenim državami. To sta ji vendar dva najnevarnejša tekmeča. Kaj naj bi bilo zanj ugodnejše kakor to, da se še izčrpa v medsebojni borbi, naka bi spoštila in nedotaknjena Sovjetska zveza lahko brez žrtve zagospodarila nad svetom?

Mao se nahaja pred težko izbiro. Zatišje na korejskem bojišču je očiten znak, da razmišlja. Nehru vtrajno ponavlja, da je Kitajska kljub trdim besedam še vedno pripravljen za sporazum. Kitajski komunisti namreč vedo, da jih nadaljevanje korejske avanture prej ali

slaj nujno vodi v konflikt z Združenimi državami, da bo v tem primeru znova zrasla Japonska, da bodo Čang Kaj Sek na Formozu in njegovi gverilci na Kitajskem dobili vso podporo. Ne smemo namreč podcenjevati števila gverilcev v Maovi državi. Po verodostojnih poročilih jih je nad milijon mož, z naraščanjem nezadovoljstva kitajskega prebivalstva raste njihova moč in Združene države razmišljajo o njihovi eventualni uporabi v primeru spopada s Kitajsko. Čang Kaj Sek, do katerega je bila večina kitajskega prebivalstva zaradi koruptnosti njegovega režima popolnoma namravodna, bi bil danes v mnogih predelih sprejet kot osvoboditelj. Narod je namreč polizkusil še slabši režim in ve danes ceniti tisto, čeprav samo manj slabo, kar je izboljšal.

To so za Mao Tse Tungta tehtne postavke, vredne premisleka. Nevarnost, da bi se Peking nekega dne ne odločil za poteze, ki odgovarjajo kitajskim, ne pa sovjetskim koristim, sila kremlejske politike k hitremu delu. Izkušnje s Titom se jih naučile in zato se ne smemo čuditi, ako bo podobno kakor razni sovjetski maršali in generali v evropskih satelitskih državah tudi na kitajskem prevzel Malinovski vloga »gaularterja«, maskirano v obliki vojaškega svetovaleca ali sopoljnika kitajskih čet.

Razvoj dogodkov nam bo nakazal rešitve, ki bi jih danes zamažuganjevali. Toda gotovo je eno: če se ne reši, bo tudi za Kitajsko postal moskovski škorenj prav tako težak, kakor je za evropske države, ki so že po njegovo peto. Če pa ohrani Kitajska svojo samostojnost, potem je prej ali slej neizogibna ohladitev odnosov med Moskvo in Pekingom.

Avstrija brez predsednika

Predsedniška kriza v Avstriji, do katere je prišlo po smrti Karla Rennerja, je predmet živga zanimanja. Avstrijski parlament je sprejel zakon o obveznosti glasovanja pri predsedniških volitvah, ki bodo 20. maja ali pa še prej.

Procesi v Beogradu

V Beogradu se je začela kazenska razprava proti skupini pristavev bivše srbske radikalne stranke, ki so obdolženi, da so delovali v sporazumu z neko tujo državo na obnovitvi svoje stranke, na odpravi sedanjega režima in na ustanovitvi velike Srbije, ki naj bi obsegala Srbijo, Bosno, Hercegovino, Makedonijo, Crno goro in Dalmacijo.

Glavni obtoženci so bivši voditelji stranke in vladni predsednik Nikola Uzunović, advokat Miro Stojanović in diplomat Mitrović. Po zadnjih vesteh pa je Uzunović kot glavnega krivca nadomestil profesor teologije Milosavljević.

Zanimiva in podučna je izjava sodnika, da je kaznivo že samo razgovorjanje o možnih vladnih kombinacijah!.

Najavljajo pa tudi že nove procese proti znanim politikoma Kumanudiju in Popoviću.

Ameriške izgube na Koreji

Ameriško obrambno ministrstvo je objavilo zadnje podatke o ameriških izgubah na Koreji. Za dobo od 25. junija 1950, to je od začetka komunističnega napada, pa do 12. januarja 1951 znašajo te izgube 45.137 mož.

V tej dobi je padlo 6.509 vojakov, mornarjev in letalcev, ranjenih je bilo 29.951 in 8.677 pogrešanih.

Necenzurirane vesti iz diktatorskih držav

Mednarodna zveza svobodnih sindikatov je izdala prvo številko svojega novega mesečnega biltena »Spotlight«, ki bo objavljala »necenzurirane« vesti iz diktatorskih dežel v prid svobodnemu sindikalnemu gibanju in svetovnemu časopisju sploh.

V uvodu pišejo uredniki, da bo izhajal bilten v angleščini, francosčini, nemščini in španščini in da predstavlja prvi korak v obveščevalnem nastru ICFTU, ki hoče s tem izpolniti »skoraj popolno vrzel zanesljivih informacij o socialnih in gospodarskih prilikah v državah za železno zaveso«.

Britanski radio bo ostal monopol

Radijske oddaje v Britaniji bodo ostale tudi nadalje monopol ene same korporacije in ne bodo prišle v delokrog trgovskih radijskih družb. Tako je rešil to osnovno vprašanje britanskega radia poseben odbor za radio.

Britanska radijska družba je izrazila odobro svoje prepričanje, da mora ta ustanova ostati monopol, če se hoče doseči učinkovitost radijskih oddaj.

Mobilizacija ameriške moči

17. januarja je govoril v Washingtonu Charles E. Wilson, ameriški ravnatelj obrambne mobilizacije, o mobilizaciji ameriške vojske in industrijske moči, o kateri je izjavil, da bo napravila Združene države in njene zaveznike za »najsilnejšo moč na zemlji«, kar da je edina pot za dosego stalnega mira s svobodno pred strahom.

Wilson je izjavil, da je vojaška sila edini jezik, ki ga razume Kremlj, da pa ta sila in naše priprave za vojno niso same sebi namen. Naš cilj je svetovni mir, ne lahkomišeln mir od danes, ampak trden in stalen. Med ostalim pa je dejal: »Naša mobilizacija je močnejša bolj počasna, bolj oprezna in previdna kot v diktaturah, toda naši sovražniki iz leta 1917 in naši sovražniki iz leta 1941 nam bodo potrdili, da je tudi bolj učinkovita, bolj uničevalna in smrtonosna.«

Zmogljivost ameriške oboroževalne industrije

Predsednik Truman je v svoji poslanici kongresu o stanju državne naprave, ki bodo lahko izdelale na leto 50.000 letal in 35.000 tankov. V zvezi s tem omenja v ameriških industrijskih krogih, da bo potreba zgraditi nekaj novih tovarn, deloma pa preurediti obstoječe naprave.

Ameriška letalska industrija je že v pretekli vojni jasno dokazala, da lahko gradi potrebna letala v vsakem številu, ki ga bo potrebovala vlada za državno obrambo.

Ko je pokojni predsednik Roosevelt v maju 1940 zahteval od letalske industrije 50.000 letal na leto, je mnogo ljudi smatralo to številko za fantastično. In vendar je ameriška letalska industrija dosegla v letu 1944 vrhunsko produkcijo s 96 tisoč letali v enem letu.

Vesti s Tržaškega

Tržaško državljanstvo

Državljanstvo je na Svobodnem tržaškem ozemlju vprašanje, ki za- služi posebno pozornost. Po čl. 6 stalnega tržaškega statuta postanejo državljani STO-ja vsi italijanski državljani, ki so bivali na tem o- zemlju 10. junija 1940. Pridržana je bila pravica ustavodajni skupščini STO-ja, da izda glede državljanstva nove zakone in določbe.

Na tem ozemlju je ostalo v velja- vi do sedaj tako imenovano »itali- jansko državljanstvo«, ker ni Za- vezniška vojaška uprava doslej sto- rila ničesar, da bi se pričelo v prak- si izvajati tržaško državljanstvo, ta- ko da morajo državljani STO-ja ho- diti po svetu kot italijanski držav- ljani z italijanskimi potnimi listi, še danes, tri leta po ustanovitvi STO-ja.

To stanje je nevzdržljivo. Veliko steno Slovencev in Hrvatov, ki stanujejo že dolga desetletja na tem ozemlju, celo taki, ki so na tem o- zemlju rojeni in so vedno tu žive- li, delali in pripomogli h gospodar- skemu dvigu tržaškega mesta, ni- majo »državljanstva na STO-ju«, ker niso oni ali njihovi starši pridobili po prvi svetovni vojni italijanskega državljanstva. Zopet so taki, ki so bili rojeni na STO-ju, ki so tu imeli »državljanstvo«, toda pod fašizmom so bili prisiljeni, da so se izselili v Jugoslavijo, v Fran- cijo ali v Belgijo, da si rešijo o- sebnostno prostost in da dobe kos kru- ha, ki jim ga je fašizem odrekal. V inozemstvu so mnogi od njih izsu- bili svoje italijanske državljanstvo. Ali po vojni so se vrnili na STO, v svoj rojstni kraj. Vse te osebe so na STO-ju danes brez državljan- stva, brez pravice do dela in za- službe.

Zavezniška vojaška uprava, na katero so se posamezniki obrnili za državljanstvo, odgovarja, da ni u- pravičena, ker ni tržaški stalni sta- tut, še stopil v veljavo, da bi podo- ljevala tržaško državljanstvo.

Toda se je zgodilo, da se je kot fikcija ohranilo na tem ozemlju ta- ko imenovano »italijansko držav- ljansko«, ki je pravno veljavno, prenehalo že 15. sept. 1947. Zato živi tržaško prebivalstvo v paradok- su, da se mora obračati v inozem- stvo, to je na vlado italijanske re- publike v Rimu, da mu podeljuje italijansko državljanstvo, da tak- po protizakonitem ovinku pride do državljanstva pravice na STO-ju.

Ali Rim, kakor je splošno znano, podeljuje italijansko državljanstvo samo Italijanom, in odreda dosledno podeljevanje italijanskega držav- ljansva Slovincem in Hrvatom, in sicer tudi onim, ki so že bili ita- lijanski državljani, pa so to izgubili, ker so morali v inozemstvu spre- jeti drugo državljanstvo, če so ho- teli živeti, in celo onim, ki so med vojno služili v italijanski vojski, če imajo otroke v slovenskih šolah! Kdor nima danes na STO-ju držav- ljansva, ne dobi delavske knji- žice, niti dela in kruha, pa naj je tu živel že cele rodove ali naj je celo bil pred leti na tem ozemlju rojen in pristojen.

To anomalnost občutijo najbolj Slovinci in Hrvati, kateri imajo vse pogoje, da se jim podeli držav- ljansvo na podlagi italijanskega zakona iz leta 1912, ki je še vedno v veljavi na STO-ju, ker ni bil pre- klican.

Zavezniška vojaška uprava, ki u- pravlja STO že od 15. septembra 1947, na podlagi provizornega sta-

tuta in čl. 21/3 mirovne pogodbe, je poklicana, da napravi konec temu nenaravnemu stanju glede držav- ljansva. Ona ne more in ne sme trpeti, da vlada italijanske repub- like izvršuje pravico podeljevanja državljanstva za STO in s tem na očiten način daje samo italijanske- mu prebivalstvu legitimacijo za u- živanje vseh državljanstev pravic na tem ozemlju, dočim nima kdo dati slovenskemu in hrvatskemu prebivalstvu te legitimacije, ker mu italijanska vlada v Rimu ita- lijanskega državljanstva ne da.

To je tako težka diskriminacija na korist italijanskega in na škodo slovenskega in hrvatskega prebiva- lstva STO-ja, ki jo vrši tuja vlada, vlada v Rimu, da jo Z.V.U. NE MORE IN NE SME VEC TRPETI! Ona mora najti način, da tudi slo- vensko in hrvatsko prebivalstvo, ki ima za to potrebne pogoje, predvi- dene v zakonu o državljanstvu iz leta 1912, pride na STO-ju do držav- ljanskih pravic. Z.V.U. to lahko stori.

Z.V.U. lahko podeljuje državljan- stvo STO-ja. V to je ona upraviče- na v smislu čl. 21/3 mirovne po- godbe v zvezi s čl. 2 Provizornega statuta, priloga VII. k mirovni po- godbi, ki daje pravico začasnemu vladi, in ta je današnja vojaška upra- va v smislu člena 21/3, da uvaja in uporablja pri upravi STO-ja vse one določbe Stalnega tržaškega sta- tuta, ki so uporabljive. In določba, ki določa državljanstvo STO-ja, je uporabljiva tudi med časno u- pravo.

Zato naj Z.V.U. odpravi krivico, ki se dela tržaškemu prebivalstvu glede državljanstva. J. A.

Ali res nimamo v Trstu sposobnih sodnikov

Državni pravdnik Vitanza je pri svečani otvoritvi novega sodnega leta utemeljeval priseljevanje ita- lijanskih sodnikov v Trst z dej- stvom, »da pri nas ni sposobnih sodnikov«. To je res drzna trditve in za tržaške pravne strokovnjake žaljiva! Čudimo se samo, kako more- jo brez vsake ovire prihajati na naše ozemlje vodilni upravni in sodni funkcionarji iz Italije, ko je vendar mnogo naših intelektualcev še vedno brezposelnih.

Pa tudi pravnega naraščaja imo- mo dovolj na razpolago za razne u- pravne in sodne urade, samo pri- praviti ga je treba in uvesti v de- lo! Kako pa naj drugače uredimo svoje domače javno življenje?

Tudi glede našega šolstva so tr- dili, da nimamo dovolj sposobnih

Prilreditveni odbor Slovenske demokratske zveze v Trstu

vabi našo javnost na

PUSTNO RAJANJE

ki bo v torek 6. februarja 1951 od 20.30 dalje v društvenih prostorih v ulici Machiavelli 22-II.

učiteljev in profesorjev ter celo u- pravnega in vodilnega osebja, pa se je izkazalo, da naše šole deluje- jo v splošno zadovoljstvo in korist!

Odrekli so nam skozi vsa ta le- ta pravico do uporabljanja dvoran v mestu samo zaradi tega, da bi nekemu dokazovali, da nas ni. Ko smo pa le dobili možnost za omeje- no prosvetno delovanje v zavezni- ški dvorani »Auditorium«, smo do- kazali, da smo tržaški Slovinci kor- istno vključeni v tržaško kulturno dogajanje, da je naša prosveta na odlični višini in da nismo v veliko mestno dvorano »pricapljali s Krasa.

Kulturne izmenjave

Prošnje za udeležbo pri tečaju o modernih zgodovini Združenih držav, ki ga priredita »Salzburg Sem- inar« in »American Studios« v Salzburgu v Avstriji, je vložiti v Zavezniški čitalnici do 10. februar- ja 1951.

Slov. odsek za radijska po- ročila in »prefektura«

Pojasnitvi moramo s tega mesta slovenskemu odseku za poročila pri tržaškem radiu, da so začeli uva- jati v tržaškem političnem izrazo- slovju besedo »prefektura« namesto »področno predstevstvo« tržaški so- vlnistični in irendentistični krogi, ki so jim mirovna pogodba in sloven- ske koristi deseta briga. Zato trdi- mo, da slovenski odsek za poročila pri tržaškem radiu bistveno škodu- je našim splošnim koristim, ko u- vaja v svojih poročilih izraz »pre- fektura« namesto ali poleg izraza »področno predstevstvo«.

Licej »Dante«

Zavezniška vojaška oblastva so vrnila stavbo gimnazije in liceja »Dante« svojemu šolskemu neme- nu, ker so za svoje oddelke vojaške policije uredila primernejšo neme- stitev, čeprav ne v mestnem sredi- šču.

Italijansko srednje šolstvo si bo s tem zelo pomagalo iz nepravil- zadnjih let, zato upamo, da bodo šolska oblastva posvetila potrebno pažnjo tudi slovenskemu srednjemu šolstvu. Saj ni treba, da zopet pi- šemo o nezdruženosti in luknjah, v katerih delujejo slovenske srednje šole v Trstu!

Bolgari in Slovenci

Dne 19. t. m. sta zapustila Trst g. Kiril Dimitrov, odvetnik iz Vi- dina, zastopnik g. M. Dimitrova, predsednika bolgarskega naciona-

AKADEMSKI KLUB »JADRANA«

pridei dne 5. februarja svoje tradicionalno

PUSTNO PRIREDITEV S PLESON

v rdeči dvorani HOTELA »EXCELSIOR«

Šolski zdravniški pregledi na Tržaškem

V teku preteklega leta je bilo na srednjih šolah 39 pregledov, pri čem- er je bilo pregledanih 942 dija- kov.

Na osnovnih in strokovnih šolah je bilo pregledanih 198 razredov s 3799 učenci.

V otroških vrtcih je bilo pregie- danih 1929 otrok.

Skupno je bilo torej pregledanih 315 razredov s 6620 otroki. Pri teh pregledih je bilo ugotov- ljeno, da je 68 otrok nevarno bo- lni, zaradi česar so bili odstranjeni iz šole; 578 otrok je bilo poslanih na nadaljnji zdravniški pregled; 20 otrok je bilo predlaganih, da jih pošljejo v posebne šole; 334 otrok pa je bilo predlaganih za zdrav- stvene kolonije.

Od srede do srede

17. JANUARJA: Kitajska vlada

je zavrnila predloge OZN glede prenehanja sovražnosti na Koreji; ZDA pa izjavljajo, da so kitajski protipredlogi nesprejemljivi. — Ob priliki italijanskih demonstracij proti prihodu generala Eisenhower- ja v Rim je bilo več mrtvih in ran- njenih. — Indija še vedno ne iz- ključuje možnosti sporazuma glede Daljnega vzhoda. — Ameriške iz- vidnice, ki so zavzele Suwon, so se zopet umaknile; na bojišču ni sko- ro nobene dejavnosti. — Francoski vladni predsednik Pléven obišče v kratkem ZDA. — V Indokini so v teku srđiti boji tudi v južnem delu polotoka. — V angleški vladi je prišlo do manjših sprememb; med drugim je Attlee zavrnil važno mi- nistrstvo za delo sedanjemu zdrav- stvenemu ministru Bevanu.

18. JANUARJA: Angleški vladni

krogi so razočarani zaradi odklo- nilnega odgovora Kitajske glede Koreje. — Indija še vedno veruje v možnost mirne rešitve korejskega spora, medtem ko ZDA slej ko prej vztrajajo na tem, da OZN pro- glasi Kitajsko za napadalno. — Med SZ in ZDA so v teku pogaja- nja glede sovjetskih medvojnih dol- gov. — Na Koreji se vrše manjši izvidniški spopadi. — General Ei- senhower se je razgovarjal z vodil-nimi italijanskimi politiki; iz Rima odpotuje v Luksemburg.

19. JANUARJA: Jugoslovanska

vlada javlja, da je prekinila vojno stanje z Avstrijo; pri tem pa poja- snjuje, da s tem se ne odreka za- htevam, ki jih bo stavila pri sklepa- nju mirovne pogodbe z Avstrijo. — V Beograd je prišel vodja odseka za elektrifikacijo pri gospodarski komisiji OZN za Evropo Savette. — 12 azijskih in arabskih držav je na- pravilo nov predlog za mirno re- šitev korejskega vprašanja; po tem predlogu naj bi prizadete države le- zmanjšale vojne operacije na Kore- ji. — V Angliji se širi nezadovolj- stvo proti znanemu ministru Be- vinu; v primeru Bevinovega odstopa prevzame njegove poše sam vlad- ni predsednik Attlee.

20. JANUARJA: ZDA so vložile

pri OZN spomenico, s katero za- htevajo obsodo LR Kitajske kot napadalke na Korejo; države azi- jskega bloka so proti ameriškem predlogu, ker še vedno upajo na mirno rešitev spora, češ, da kitaj- ski protipredlogi niso docela odklo- nilni. — V Parizu sta se sestala taj- nik OZN Trygve Lie in indijski prvak Pandit Nehru, ki trdita, da so pogajanja glede Koreje še vedno mogoča. — Na Finskem so izvedli zaporo cen in plač. — Jugoslavija javlja, da so kominformoska le- ta preletela njeno ozemlje v smeri Albanije. — Mac Arthur izjavlja, da se ne bo umaknil s Koreje. —

21. JANUARJA: Pandit Nehru za-

gotavlja, da je Kitajska priprav-ljena pogajati se glede Koreje. — Na Koreji so čete OZN izpraznile Ičon, zavezele in zopet zapustile Vo- nju ter stisnile v obroč 30.000 so- vraznikov, ki so jih skušali obkoli- ti. — Na Malti bo verjetno že v kratkem vojaški sestanek za obram- bo Sredozemlja. — Eisenhower je prišel v Nemčijo; razgovarjal se ie z vladnim predsednikom demok- rščanom Adenauerjem in vodjo opo- zicije socialistom Schumacherjem. — SZ javlja še enkrat Angliji in Franciji, da pomeni oborožitev Nemčije kršitev poudamskih dogo- vorov o demilitarizaciji Nemčije in kršitev zavezniške in prijateljske pogodbe z dne 26. maja 1942.

22. JANUARJA: Politični odbor

OZN preučuje nov kitajski kompro- misni predlog o prenehanju sovra- žnosti na Koreji, čim začne zaseda- nje sedmih držav, ki bodo reševale vsa vprašanja Daljnega vzhoda. — Na Koreji so v teku hude letalske bitke. — Snežni plazovi so povzro- čili številne smrtno žrtve in ogro- mo škodo v Avstriji, Švici in Italiji. — Tudi v švicarski KP čistijsko aka- pitulacijo pred sovražno kumpunjo proti SZ. — General Eisenhower zavrača Nemčijo z zavestjo, da je pridobil tudi oklevajoče nemške kroge za svoje načrte o obrambi Evrope. — Sovjetsko letalstvo bo podprlo LR Kitajsko v primeru na- pada na njeno ozemlje.

23. JANUARJA: Angleški prvak

Attlee se zavzema za mirno reši- tev spora s Kitajsko. — Ameriški senat se je izrekel za ostre ukrepe proti Kitajski in proti njenemu sprejetju v OZN. — Jugoslovanski minister Milovan Đilas je odpoto- val v London, kjer bo predaval o odnosih med Jugoslavijo in SZ. — Francoska vlada napoveduje stroge ukrepe proti komunistom, ki pri- pravljajo demonstracije proti gene- ralu Eisenhowerju, ki se iz Nemčije vrača v Pariz. — Ameriški krogi sadijo, da namerava Kitajska s svojim kompromisnim predlogom glede Kitajske samo rahljati edi- nost zahodnih držav.

„Neue Zürcher Zeitung“ o Trstu

Osrednji švicarski list »Neue Zürcher Zeitung« je v svojih šte- vilkah z dne 17. in 18. januarja ob- javil dva obširna članka o tržaških političnih in gospodarskih prilikah. »Neue Zürcher Zeitung« se ne bavi prvič z našimi vprašanji, ven- dar še nikoli s tolikšno temeljitost-jo kot tokrat. Verjetno se je iz- kazalo, da razni dopisniki, kot n- primer Lieblein, niso služili stvari pomirjenja evropske skupnosti s svojimi pristranskimi poročili s Tr- žaškega.

V prvem članku, ki se bavi z na- šimi političnimi prilikami, dokazu- je pisec temeljito poznavanje raz- položaja tržaškega ljudstva. Pisec upoavlja, da je val umetnega ita- lijanskega navdušenja močno popu- stil ob istočasnem padcu komuni- stične borbenosti in korist tržaškina inependentističnim gibanjem in slovenskim demokratskim stran-

kam. Pisec priznava dosedanje de- lovanje Slovenske demokratske zve- ze, kateri napoveduje močan porast ob priliki prihodnjih volitev na na-šem ozemlju. Švicarski krogi glede tega celo menijo, da je možno pre- videvati volilno zmago tržaških gi- banj in strank, ki so za svobodni Trst, nad irendentistično navdahnje- nimi podružnicami italijanskih strank.

V drugem članku, ki se bavi z našimi gospodarskimi vprašanji in vlogi ERP-a pri dvigu tržaškega gospodarstva, obravnava pisec snov kritično in s temeljitim poznavan-jem preteklosti naše luke.

Pisec zaključuje razpravo z ugo- tovitvijo, da je Trst brez vsake kori- stnosti za Italijo, ker služi s svojo veliko luško gospodarsko zmoglj-ivostjo svojemu naravnemu zaledju in Srednji Evropi!

Voditelji tržaških demokr. strank pri gen. Aireyu

V petek dne 19. t. m. je sprejel general T. S. Airey, vrhovni povelj- nik zavezniških zasedbenih sil na Svobodnem tržaškem ozemlju, pred- sednika Slovenske demokratske zveze dr. Josipa Agneletta, predse- dnika Tržaškega bloka dr. Marija Stocca in predsednika Fronte za ne- odvisnost g. Teodorja Sporerja, ki so mu tolmачili poglede svojih po- litičnih skupin na razna pereča vprašanja v zvezi z našim ozem- ljem.

Slov. prosvetna matica

Odbor SPM javlja, da je odpade- li redni januarski predavateljski ve- čer, ker je predavatelj g. ravnatelj Turina nenadoma obolev.

Promet 1. 1950 v tržaškem pristanišču

Lanski promet skozi naprave Splošnih skladišč (»Magazzini Ge- nerali«) v Trstu je znašal 2.183.310 ton, kar je le nekaj manj od 1. 1949, ko je promet znašal 2.287.166 ton. Lani so izkrcali 1.319.438 ton (l. 1949 1.690.171 ton), vkrcali pa 863.872 ton (l. 1949 596.995 ton).

Vkrcavanja so se povečala pred- vem na račun zelo povečanega tranzita lesa, ki je znašal 5.236.000 ton.

Železn. in pomorski promet

Železniški in pomorski promet v tržaškem pristanišču je lani znašal 6.129.730 ton. L. 1949 je ta skupni promet znašal 6.140.000 ton.

Železniški promet je znašal 2 mi- lijona 629.802 ton proti 2.665.815 ton v l. 1949; pomorski promet pa je znašal 3.499.928 ton.

V decembru l. 1950 je znašal po- morski promet 346.137 ton (243.841

ton pripeljanega blaga in 102.293 ton odpeljanega blaga).

Važno za prim. begunce

Tudi primorski begunci se bodo lahko naselili v ZDA. Edini pogo- je, da so živeli na ozemlju, ki je pripadlo Jugoslaviji, pred 15. sep- tembrom 1947 in da so prišli na STO ali v Italijo pred 1. junijem 1949. Ti begunci se morajo takoj prijaviti pri IRO-u, če se hočejo izseliti, seveda.

Doslej so imeli pravico do izse- litve le begunci, ki so zapustili Ju- goslavijo do 1. julija 1947.

Anketa o življenjskih pogojih na Tržaškem

Zavezniška obveščevalna služba javlja, da bo urad za štetje prebiva- lstva in preglede, ki spada v ob- močje ravnateljstva za notranje za- deve, izdal navodila za poskusno anketo o življenjskih pogojih približno 3600 družin, ki prebivajo v občinah angloameriškega področja STO-ja.

Ta pregled bo na dan ali okoli 15. marca 1951. Področni podpred- sednik prof. K. Schiffer je bil ime- novan za ravnatelja, ki mu je po- verjena izvedba ankete.

Družine, ki jih bodo pozvali, naj dajo potrebne podatke, se naproša- jo za sodelovanje.

Gradnja tovarne cementa

Ustanova žavelske industrijske luke je sklenila sporazum za gra- dnjo velike tovarne cementa. Tovar- no bodo začeli graditi še ta mesec in bo dograjena verjetno že leto- s. Nova tovarna bo zaposlila 200 do 300 delavcev in bo izdelovala nor- malni in specialni cement iz apnen- ca, glinastega laporja, sadre itd., ki ju bo prodajala na STO-ju, v

sosednih državah, na Srednjem vzhodu in v severni Afriki. Začet- na letna proizvodnja bo 100.000 ton, končna pa 300.000 ton.

Tovarna bo dobivala apnenec in lapor tudi iz kamolomov v okolici Ricmanj, ki bodo zvezane s tovar- no po 4 km dolgi žičnici.

Domjo

Posesniki iz Domja se pritožu- jejo, da jih razna industrijska po- dejtja naravnost siliijo, da prodajo svoja zemljišča v korist novo usta- novljenega žavelskega industrijskega področja. Pa če je nekdo v to svrhu pred časom že prodal del svojega zemljišča, s tem ni rečeno, da mora tudi vdrugič odstopiti svo- jo zemljo po skrajno neugodnih ce- nah.

Ce je žavelsko industrijsko po- dročje ustanova splošne javne kori- sti, to še ne pomeni, da morajo na- ši ljudje priti kar tako ob svoje zemljišče, ki so si ga z veliko mu- ko priborili v teku dolgoletnega dela!

Plesni venček v Nabrežini 27. januarja

Med Tržačani vlada posebno za- nimanje za »Plesni venček« v Na- brežini, kjer bodo v prostorih ki- nodvorane naši ljudje v tem krat- kem pustnem času v veselju in za- bavi preživeli par veselih ur v družbi naših zavednih Nabrežincev in pozabili na vsakdanje misli.

Kdor nima drugega vozila, gre iz Trsta z vlakom, ki odhaja ob 21.30 s centralnega kolodvora in pride ob 21.50 v Nabrežino. Vožnja tja in nazaj stane 120 lir. Odhod iz Na- brežine po volji, ker je več vlakov na razpolago.

Vabimo k obilni udeležbi.

Jugosl. umetniki bodo po- magali tržaškemu SNG zgraditi lastno dvorano

Na ustanovnem kongresu jugo- slovanskega umetniškega združenja je bil sprejet sklep, da bodo jugo- slovanski umetniki pomagali Slo- venskemu narodnemu gledališču v Trstu zgraditi lastno dvorano.

Slovenska demokratska zveza v Nabrežini

pridei v soboto, 27. januarja 1951 v kinodvorani

plesni venček

Začetek ob 20.30 uri - - - igra plesni orkester

V lastnem bufetu bomo točili izvrstno nabrežinsko kapljico in preskrbljeno bo tudi za dober prigrizek.

Priporočamo se za obilno udeležbo

Pravni položaj Trsta

Dva predstavnika tržaškega vseučilišča, oboje Italijana, in to rektor Cammarata in dekan pravne fakultete Udina, prvi doslejenci z italijanskega juga, nosilec slovenskega priznanja drugi, sta se bavila in se bavita s tem vprašanjem. Poslednji po časovnem redu se je oglasil g. Udina s svojim člankom v »Giornale di Trieste« od 14. januarja. G. Udina je vsekakor spretnišeji dialektičar od okornega Cammarate. On poskuša v tem članku pobijati tezo neodvisnosti, po kateri je Svobodno tržaško ozemlje ne le pobožna želja, temveč, sodeč po znameniti Symkovi knjigi tudi resna stvarnost.

G. Udina se sklicuje na sodbe tržaškega prizivnega sodnega dvora (Corte d'appello), ki da je pritegnilo nase »pozornost javnega mišljenja in zainteresiranih vlad«. Naglašuje, da je večji del »mestnih sredin« (ambienti) sprejel te odločitve »z oduševljenjem zadovoljstva«. Stvari ne more biti drugače, sodi g. Udina, ko se izza teh sodnih odločitev »nahaja pravno mišljenje same rektorske vzvisenosti«. Zato se independentističnim trditvam, ki jih g. Udina v neprikritem prezirju istoveti z avstrijskimi, ne more priznati niti najmanjše osnovanosti!

G. Udina protestira proti nim, ki pobijajo resnost teze rektorja Cammarate. To tezo je sprejelo tržaško, pa tudi italijansko sodstvo. Nedavno pa se je izjavil zanj tudi profesor na genovski univerzi Scerni. V javnem pravu namreč ne obstajajo praznine, pravi Udina. Vrhovnost države nad nekimi področjem prestane šele tedaj, ko vrhovnost preide na drugo javno bitje; do tega prehoda glede Trsta pa po Udini ni niti prišlo.

Pravni znanstvenik univ. prof. Manlio Udina seveda pri tem pozablja na svoje znanstvene razprave, ki jih je še pred kratkim napisal o mednarodnopravnem položaju Trsta v »Rassegna di diritto pubblico«, Napoli, št. 3-4 julij-december 1949, v članku »Sull'attuale amministrazione militare del Territorio Libero di Trieste« na str. 329, odst. II.: »Al riguardo un solo dato è fuori di discussione, purtroppo: che cioè a decorrere dalla mezzanotte del 15 settembre 1947, data dell'entrata in vigore del trattato di pace, in base all'art. 21 di questo ha avuto termine la sovranità italiana nell'ambito in cui essa prima si estendeva tra il mare Adriatico ed i confini definiti dallo art. 4 e 22 del trattato stesso, in talor nato: «lo spazio terrestre (sollido, marittimo ed aereo) sottratto alla sovranità italiana e destinato a far parte del Territorio Libero».

G. Udina torej ne straši več trditve čl. 21 mirovne pogodbe, da je od 10. sept. 1947 prestala italijanska vrhovnost nad Svobodnim tržaškim ozemljem. Niti to ga ne straši, da je italijanska vlada z zahtevo po reviziji mirovne pogodbe postavila zahtevo, da se ji Trst vrne, s čimer je priznala, da italijanska vrhovnost nad Trstom ne obstoja. Ta zahteva italijanske vlade je naša odjeka v znameniti trostranski izjavi od 20. marca 1948, s katero so zahodne sile svetovale povratek Trsta Italiji. Ne gre torej za mirovno pogodbo, ampak za kasnejše izjave italijanske vlade in zavezniških sil, ki izključujejo utemeljenost Cammaratine teze. Razen tega pa g. Udina veselo se stališča, ki ga zavzemajo uvoženi italijanski sodniki in eden izmed tistih predstavnikov italijanske pravne znanosti, pozablja, da za presojo tega javnopravnega spora niso pristojni niti tržaški prizivni sodni dvor, še manj pa predstavniki tržaške in genovske pravne fakultete.

G. Udina navaja primera Bosne iz leta 1878 do 1908 in Cipra od 1873 do 1923, ki pa nikakor ne moreta služiti kot precedent za Trst.

V obeh primerih je namreč berlinska pogodba določila, da ima turška vrhovnost ostati nedotaknjena in da se samo upravi Bosne in Cipra morata poveriti Avstro-Ogrski, odnosno Veliki Britaniji, dočim je v pogodbi z Italijo proglašeno ravno prenehanje italijanske vrhovnosti nad Trstom. Razlika pa obstoja tudi v tem, da je v primeru Bosne in Cipra stvarna oblast takoj prešla v roke Avstro-Ogrske in Velike Britanije, dočim v primeru Trsta Italija postavlja vsemogoče ovire ustitviti tržaške neodvisnosti. In ravno to zaviranje služi g. Udini, ki se glede daljšega trajanja italijanske oblasti ne čuti ravno sigurnega, v to, da zmagoslavno kaže na okolnost, da menda do ostvartve tržaške državne individualnosti sploh ni prišlo. Ali tudi v tem se kruto vara, kajti na čelu Svobodnega tržaškega področja A vendar le stoji neki, četudi začasni ali pooblaščen ali pa postavljeni nosilec tržaške državnosti, in ta je Zavezniška vojna uprava, Allied Military Government, ki izdaja uredbe z zakonsko močjo in ki v svojih rokah ima izvršno oblast, torej tisto, kar je bistvo vrhovnosti na Svobodnem

tržaškem ozemlju. Nedvomno pa obstoja dejstvo, da se ta časovna vojaška vlada v preveliki in morda preneoprezni meri ravna po italijanskih vzorih in nazorih. Toda ta uslužnost predstavlja, pa naj se tolmači že kakor koli, delo svobodne volje te Zavezniške vlade, tudi če bi se to dogajalo, kakor bi to želeli Italijani pod vidikom »povratka Trsta Italiji«. Sodeč po tem obstoja v Trstu vrhovni organ oblasti, ki ni Italija. Od tega organa zavisi, da-li se sodni ali upravni dostojanstveniki imajo ali nimajo importirati iz Italije, da-li se o priliki spopolnitve javnih služb morajo ali ne smejo poslužiti italijanskega navodila. Nastanek Svobodnega tržaškega ozemlja torej ne zavisi od imenovanja guvernerja, temveč vsaj poskušano imenovanje guvernerja je posledica obstoja Svobodnega tržaškega ozemlja. Nedvomno bi tako imenovanje pomenilo nadaljnji korak k ustvaritvi tržaške neodvisnosti, ki bi prišla do polnega izraza z izdajanjem mestnega statuta in v izvrševanju državnih funkcij. Ali sama okolnost, da je italijanska vlada preprečila imenovanje guvernerja nikakor ne more pomeniti prestopa tržaške neodvisnosti, temveč samo zaviranje in motenje funkcij tržaškega državnega organa.

Podrejene važnosti so pri tem vprašanja, ali je Trst država ali

neodvisna upravna enota, da-li stoji pod nadzorstvom Združenih narodov ali Varnostnega sveta.

Tudi mi važna — kakor bi hotel g. Udina — prisotnost nekega iz Italije importiranega sodstva, ampak je važno samo dejstvo, da se z italijanske strani vrše veliki in celo dragoceni napor, da bi se ukinilo pravno in stvarno stanje, ki ključno vsem tem naporom obstoja. Okolnost, da tukaj obstoja nezvestost glede državljanstva Tržčanov, okolnost, da je italijanska zakonodaja (enako kot avstrijska vse do leta 1929, torej deset let po prestopu avstrijske vrhovnosti) še vedno v veljavi, pomeni torej le začasno stanje, ki nikakor ne opravičuje pobude g. Udini, da si poišče »primernejše tolmačenje« mirovne pogodbe z namenom seveda, da bi jo izigral. Prav tako njegovo tolmačenje pomeni, da ta pogodba obstoja in da njene določbe niso enostavno ukinjene. Dalje se pa postavlja vprašanje, kdo more biti poklican za tako tolmačenje, ki bi imelo kot predmet politični položaj Trsta. Zato pa ne morejo biti pristojni, kakor bi hotel g. Udina, iz Italije importirani sodniki, pa četudi so imenovani od Zavezniške vojne vlade, temveč edino nek mednarodno priznani forum, ki bi imel splošno priznano avtoriteto za dosego prisilnosti v tako važnih in zamovanih pravnih vprašanjih. Potem bi videli, da tržaško vprašanje nikakor ni tako zamotan problem, kakor ga prikazuje samovoljno in naravnost neodgovorno postopanje predstavnikov službene Italije.

ISTRSKE FIGE

Figo ali smokev večina slovenskega ljudstva pozna skoraj samo iz sv. pisma, iz evanĝeljskih zgodb, kot n. pr. iz zgodbe o cestinarju Zahaju, ki je splezal na divjo smokev, da bi mogel videti mimoidočega Kristusa. (Lk 19, 1-10.) Primorskim Slovincem, istrskim, tržaškim in deloma goriškim, pa je smokev ena vrst domačega sadnega drevja, in to že od pamтивеke. Če vprašati v Istri, n. pr. v Mačkopoljah, od kdaj imajo figo, ti odgovore: »od zmeraja«. Nihče ne pomeni, da bi kdaj figo od kod prinesel kot novo sadiko in nov sadež.

Figovo drevje je v zadnjih letih, n. pr. leta 1929 in 1947, bilo zelo prizadeto zaradi mraza. Kakor oljka tudi figa rada pobebe, toda čok, deblo vedno ostane, kot pri oljki. Sploh je figa precej v rasti podobna oljki. Požene dosti mladik. V enem letu zraste do 1/2 metra visoko ali celo višje, kakor je pač zemlja. Tudi pri oljki je prvo leto tako. Vsa moč gre, ve povedati izkušeni istrski sadjar Tone Tul iz Mačkopolj, v mladiki. Po mladikah se figa tudi plodi. Od čoka se mladika trga in presaja. Rada se v zemlji prime in hitro zraste. Tudi oljka se na enak način plodi, le da počasneje raste.

Prijazni gospodar Tone Tul mi je za uvod, preden mi je podrobneje navedel razne vrste figovega drevja in opisal figov sad, povedal še zanimivo istrsko legendo o oljki. V Istri pravijo, da se je hudič iz jeze na Kristusa, ki je bil hodil pod oljkami, zarotil in oljki čok do kraja stolkel, da bi usahnili. Čok pa je pod zemljo ostal živ. Se sedaj da ima oljkin čok tisti spomin. Enako ima, je pripomnil gospodar, tudi figa stolčen čok. Če figo usečeš, še vedno poganja iz čoka. Čok je grabljast, ima »buler«, zlasti pri oljki je tako.

Kadar je figa muzevna, ko gre olupek od lesa, se pod skorjo pretaka živa sladka stvar, tekočina (kambion). Ko se cepi, je treba paziti, da se tekočini obeh sadik strneta.

Pozimi je figa sivobelkasta. Na koncu vej ima krepelj kot mačka. Vmes ne. Figovo drevje ne zraste visoko, največ se drži bolj zemlje, tal, in je okroglo. Daje lepo senco, ker ima velike liste. Istrani hodijo na koncu njiv prav radi v figovo senco kositi. Kosilo nosijo namreč v njivo. V figovi senci opoldne 2 do 3 ure počivajo, v hudi vročini tudi 4 ure, in potem gredo

spet na delo. Na delo gredo rajši bolj zgodaj, kot da bi delali v vročini, in tudi zvečer rajši v hladu z delom zavlečejo, kot da bi se parili v soncu.

Figa že v 3 letih rodi. Zavisi seve to od zemlje in od suše. Če ima figa dolg poganjek, recimo 2 metra, se pogreba, potem pa spet požene in še prej rodi kot trta. Mladike srkajo iz matere in še lastne korenine naredijo.

Figa rodi obilno. Nekoč so se istrski fantje s figami igrali in si jih metali za vratove. Fig je več vrst. Vendar pod figovim drevsom ne uspeva druga rast, drug pridelek. Zato fig ne sadijo preveč po njivah, da jim tam še kaj drugega zraste. Navadno jih sadijo na koncu njiv ali pred hišo za senco.

Če figovo drevje poleti urežemo, spusti mleček. Prav tako figov sad. Ta mleček je nekoliko strupen. Če jeste zelene fige in se je mleček prijel usten, dobite »grint«! Zato je treba jesti zrele fige. Če ima zrela figa še mleček, ga je treba odrezati.

Vrste fig

BELICE so rumene, žute. So velike in bolj zgodnje. Ze prve dni avgusta obrade. So namreč bolj trpežne in odporne za mraz. Na Krašu so doma. Pa tudi v Istri. Njih sad je zelo slađak.

Prve fige so tako imenovani »cvetke«. Cvetki so zelo veliki, pa ne slađki. Pri vseh figah so cvetki dvakrat, trikrat večji kot navaden figov sad. Vse fige imajo »cvetke«, ne pa vse navadnega sadeža; to se pravi, da imajo nekatere fige samo »cvetke«.

Belice rodijo dvakrat. Julija rode »cvetke«, septembra pa fige.

Pri figi nihče ne vidi, kdaj cvete. Vendar ima na luknjici spodaj pranske in pestice, kar je skrito. Ko se aprila meseca cvetke pokaže kot arno, takrat figa še niti ne ozeleni, »cvetki« so pa že. O sv. Marku so že gotovo. Če je pa takrat dež, ni cvetkov, ker se ne oplode.

MATALOSE. Njih sad je rumen in dosti slađak. Drevje je bolj trpežno kot drevje drugih fig. V Istri imajo najbolj razširjeno to vrsto. Dobro se za žganje. Nimajo dosti »cvetkov«, več imajo fig.

CRNICE so bolj pinčaste, podobne velikonočni pinci. Teh več sadijo zaradi »cvetkov«. Eno samo drevje fige črnice obrodí cele kvin-

(Konec na 4. strani)

Kmečka dela v mili zimi

Vsak kmet več ali manj ve in pozna kakšna so časa primerna dela. Nepričakovano mila in deževna jesen in zima sta nam pa prekrizali marsikakšen načrt. Zato ne bo odveč, če se pomnimo, kako bomo delo razporedili.

V vinogradu

Ker nimamo hudega mraza bomo takoj pričeli z obrezovanjem trt. Pri tem se bomo ravnali po navodilih, ki sem jih zadnjič napisal in ki se zgoščujejo v pravilo: »obrezavaj me in jaz te obogatim«. — Tedaj trtam pustimo malo lesa.

Ko bo zemlja vsaj nekoliko osušena od dežja, bomo trtam gnojili s hlevskim gnojem, v kolikor tega nismo mogli opraviti v jeseni zaradi dežja. — Toplo priporočam, da vsaj gnojenje s slabim hlevskim gnojem dopolnite s superfosfatom približno 30-40 kg na 1000 kvadrat. metrov.

V sadovnjaku

Tudi sadno drevje lahko sedaj obrezujemo zaradi millega vremena. O tem obrezovanju sem vam govoril zadnjič. Zelo bi bilo koristno, ko bi se naši gospodarji mogli z uspehom udeleževati tozadevnih kmetijskih tečajev, ki jih letos prireja Kmetijski urad iz Gorice. Na žalost pa so ti tečaji samo v italijanski, tako da tudi oni naši ljudje, ki se takih tečajev udeležujejo, nimajo od tega skoro nobene koristi, ker predavaj ne razumejo, kakor sem se o tem sam prepričal!

Na njivi

Dokler se zemlja vsaj primerno ne osuši, ne bomo opravili zimskega oranja, ker ni predvidevati ledu. Do tega časa bomo očiščevali odvodne jarke, da nam ne bo voda ležala na njivah. — Ko bomo orali, je priporočati oranje z motorjem

čimbolj globoko. S tem dosežemo, da nam voda bolje odteka in korenine iz globin dobijo primerno vlogo. Z globokim oranjem dosežemo tudi večje uničenje raznih škodljivcev: bramorje, koruzni molji itd. — Dajte pšenici nitrata!!

Na travnikih in deteljiščih

Očistimo zemljo morebitnega kamena in izrujimo nepotrebno grmovje. Enako kot pri njivah, očistimo odvodne jarke. To delo je posebno nujno potrebno pri deteljiščih, ker tam, kjer leži voda, detelji segnijo korenine in rastlina izumrje.

V kleti

Kdor še ni pretočil vina, naj to takoj napravi, zlasti glede belega vina, da ne izgubi preveč vinske in jabolčne kisline, kar bi bilo za vino kvarno v poletnem času. Nasprotno pa lahko počakamo s pretakanjem črnih vin, ki so bogata na omenjenih kislinah, kakor n. pr. kraški teran. Ta vina bomo pretakali lahko v marcu. — Skrbimo za čistočo kleti in sodov.

SLOV. DOBROD. DRUSTVO v TRSTU

priredi

v nedeljo 4. febr. 1951 ob 21. uri v koncertni dvorani »Ljudskega doma« pustno veseloigro v treh dejanjih

„Stari grehi“

Josipa Stolbe

Kdor se hoče od srca nasmejati, naj pride na pustno nedeljo v »Ljudski dom«!

SKUPINA SLOVANSKIH NARODNIH NOS NA »SLOVANSKEM PLESU« DNE 11. JANUARJA

Pri slovenski časti

Štefan je odgovoril suho, skoraj malomarno:

»Nichts besonderes! Gewöhnliche Geschichte!« No, da, vsaj navadne, vsakdanje dogodivščine mu je moral omeniti.

Stražarju se je sicer zdelo umevno, vendar je pristavil, da do nadaljnjega res še ni kaj posebnega pričakovati, zlasti ko že vsa Evropa, izvzemši Švedsko in Rusijo, tiči v nemških rokah. Na Angleško bo le kratek mačji skok, kadar se bo zahotelo velikiemu Führerju.

Štefan vojakovi modrosti ni upal očito oporekati. Le to je dejal, da bo že čas napravil svoje. Mislil si je seveda obratno kot nacist na straži. Čas bo odplaval tudi njega pritepenca! Kaj, vraga, sploh išče na zemlji slovenski!

Štefan je brez stražarjevega sitnarjenja zavljal na most. Votlo so zadoneli njegovi koraki, ko je tolkel po deskah in brunih, ki so slonela preko železnih pontonov. Drava med njimi se je divje penila, kot da v svojem glasnem vodnem besu hoče strgati most in odplaviti tudi tiste, ki so ga postavili in ga stržijo. Štefan se je spomnil, da je sredi prejšnjega

mostu stal križ. Mimo njega so se nekoč vile na Ptujsko goro procesije slovenskih vernikov, ki jim je tako zbrano in milo tekla slovenska molitev in slovenska pesem. Zdaj pa se slovenska beseda nikjer več ne sme javno glasiti. Zdaj slovensko zemljo zagrinja tegobna nočna temina. Le Drava šumi v njej pesem groze in žalosti, njeni vrtinčasti valovi neusmiljeno goltajo vase tam od slovenske zemlje odtrgano mlado silje in les...

Previdno je stopal Štefan čez dravski most. Časopis je zganil in stisnil k sebi, da je zunaj bil viden le naslov: »Völkischer Beobachter«. Le stražo na onem kraju mostu naj Štefan še srečno obide, pa bo kar zdrčal dol za Dravo skoz park in domov...

Srh je obletel Štefana, ko je na drugem kraju mostu opazil kar dva nacistična vojaka v tistihle ploščnatih, spredaj prirezanih čeladah. Brzostrelko sta držala v rokah in široko razkoračena sta kot ukopana stala na mostu. Zrla sta pozorno v smeri proti Štefanu, da je popotnemu visokošolcu šlo še bolj v živo. Ti vraga nacistična, kakšna sta! Kdo ve, če nista prav tadva, je obšlo Štefana, bila zraven, ko so upihnila luč življenja nesrečnemu Brenčičevemu Mihlu! Morda imata prav tadva na vesti oni le zločin in vse gorje, potoke solz nesrečne žene in sirotic otrok! V Štefanu je hkrati kipel bes in se oglašalo milo sočutje. Mimo tistih dveh nacistov bo moral sedaj. In še prav oprežno se bo moral znati izvijati, če ga ustavita in po čem vprašata. Ko bi vsaj

izkaznice, njegove slovenske izkaznice ne zahtevala! Vrag, zaradi nje ga lahko še osumita in odvlečeta k geštapovcem v zapor! Ti, prokleto, takšno pot je tvegal, tik pri Anici je skoraj že, da jo otme, odvede na Kranjsko, pa bi ga zdaj prej zašili in vtaknili v luknjo! Sveti Bog, obvaruj! Kako nepremično ga gledata! Kaj ni rajši počakal jutra ali izbral druge poti! Nazaj gredo gotovo z Anico ne pojdetja tod! Kako samo nanj prežita, kako imata le vanj zapicene oči! In če bi se Štefan le obrnil in vrnil nazaj na Breg? Ne, vzbudil bi sum! Preblizu jima je že, preblizu... Joj, kako, s čim naj ju premoti? Da bi razgrnil časopis in bral? Ah, saj ni luči in tudi verjela ne bi, da zares bere na gugajočem se mostu! Pa vsaj s cigareto si hoče kako pomagati in zakriti vznemirjenost. Brž jo izvleče iz zgornjega žepa v suknji in spotoma prižge. Zdi se mu, da si je z njo nekje zajel nov pogum...

Nacistična vojaka sta si zares Štefana že od sredine mostu vse bolj pozorno ogledovala. Fant v pumparcah in s študentovsko čepico francoske vrste na glavi se jima je dozdeval sumljiv. Štajerska mladina nosi le ali črne jahalne hlače v visokih, ozkih škornjih ali pa usnjate hlače dokolenke in spodaj bele nogavice, na glavi pa ali zeleni štajerski klobuk s peresom, tudi šopom gamsove dlake, ali pa hitlerjansko čepico. In navrh je bližajoči se fant sam, brez prijatelja, brez punce. Ne, ne pojde jima kar tako čez! Naj ga malo pridrži in pretiplje geštapo!

(Se nadaljuje)

Vesti z Goriškega

Zahtevamo, da Jugoslavija ukine jezikovne pravice ital. manjšine!

Zopet čitamo v našem časopisu izjave proti namenu italijanske vlade, da pošlje v naše kraje komisije, ki naj bi na licu mesta ugotovila in določila kraje, kjer naj bi se uvedla dvojezičnost.

V naši »Demokraciji« smo pretekli teden že povedali kakaj prav za prav gre in smo stavili zaključno piko na vprašanje kot tako, sedaj pa vidimo, da je strah v italijanskih vrstah pred našimi pravicami silno velik. Ze sama govornica o naših pravicah jih plaši, že sama senca naših pravic jih meče v abup in v odločno kršitev določil člena 15 mirovne pogodbe, člena 6 njihove republiške ustave in tudi mednarodne konvencije o dejanski uvedbi in spoštovanju vseh človeških pravic, ki so jo predstavljali rimske vlade, reci in piši sam ministrski predsednik De Gasperi, svečano podpisali dne 4. novembra 1950.

Ko pa zopet človek bere v časopisih, kako strastno in divje nepoklicane in nemerodajne osebe zahtevajo od oblasti, naj nasprotujejo našim naravnim pravicam, ki so nam priznane od Boga in od ljudi, se mu nehote porodi volja, da s prezirno gleda na vse, kar diši po teh ljudeh in po njihovih pogodbah, ustavah, konvencijah in zakonih. Ne samo, ampak da prezirljivo gleda tudi na njihovo trditev, da so omikan narod, ki zahteva, da se ga kot takega v svetu tudi priznava in spoštuje.

Nikjer na svetu se danes v dvajsetem stoletju, po svečani proglavitvi veljavnosti človeških pravic in po ne manj svečani dani obljubi za njihovo dejansko spoštovanje in uveljavljanje, ne vrši tako ostudna in zoprna borba proti pravic človeka in naroda, da rabi

svoj materin jezik, kot se to dogaja tu na Goriškem in v videmski pokrajini, kjer živi sedemdeset tisoč Slovencev kot avtohtono ljudstvo na svojem lastnem ozemlju. Na ozemlju, ki ga ni niti zavojevali niti nobenemu ukradli! Tega svetlega dejstva, da smo tu Slovenci gospodarji na naši zemlji in da imamo pravico biti tudi gospodarji naših pravic in našega življenja ter razvoja, nam ne morejo osporaviti in zatreti niti naši nasprotniki, kljub svojemu divjemu in strupenemu sovraštvu že do našega sanega jezika.

Kdo pa so ti naši nasprotniki? Kdo nam osporava pravico, da uporabljamo svoj materin jezik? Sami izrodki, ostanki propalega fašizma in gnile monarhije. Ljudje, ki so svoji lastni domovini škodovali s tem, da so jo vrgli v propast. Ko je ta njihova domovina bila v smrtni nevarnosti, so jo vsi zapustili. Zapustili so jo in se poskrili. Bili so pred pravico, ki je prihajala na dan ob svitu bojnega ognja in ob bobnenju topov, ki so oznanjali zmago nad krivico. Oznanjali so zmago pravice človeka nad krivico političnih propalcev in izrodov človeštva.

Stavili so, da bodo zavojevali ves svet, zaslužili vse narode in pogajali vse pravice, tudi najsvetejše pravice človeka.

In so žalostno propadli... Narodi, tudi črnci iz Afrike, katere so oni prevzeli z ognjem in mečem zaslužili, so vstali in jih zapodili nazaj! Ravnali so krivično, ker niso spoštovali niti najosnovnejših pravic narodov in človeka. Nastopali so oholo v svoji plitkosti in prešli so zasluženo kazen. Danes ti ostanki propalih idej, diktatur in monarhij skušajo zopet pomoliti

glavo iz prepada, v katerega so padli. In ker nimajo nobene kaj vredne ideje, s katero pomagati svoji opustošeni in obuboženi domovini, ideje, ki naj bi bila vsaj vidne nove miselnosti in pravičnosti, pičujejo na naš jezik in sploh na vse naše pravice. Prav na tiste naše pravice, zaradi teptanja katerih so svoji lastni domovini tako škodovali.

So pa še drugi neizpovedani vzroki njihovega sovraštva do našega naroda, do našega jezika in do vseh naših pravic. Strah jih je zaradi kruha, ki so ga tu pri nas našli. Več kot svojega jezika ne znajo in ne morejo razumeti ničesar. Bojijo se, da bodo morali pred našim jezikom bežati, čeravno zahtevamo mi le spoštovanje našega jezika in sploh vseh naših pravic! Tistih pravic, ki smo jih nekoč pod Avstrijo že uživali in katere nam je lažni-omikana in laži - demokratska Italija pogazila. Rečeno »laži-omikana«, ker spricho trpljenja, ki ga moramo prenašati zaradi njenih neomisinov, ne zasluži drugega naziva!

Taki šovinistični elementi motijo, kakor so vedno motili, mirno sožitje med Slovenci in Italijani na tem ozemlju. Oni so krivi vseh nesoglasij in vseh krivik, ki jih naš narod trpi. Čas je že, da jim tuči oblast stopi na prste in da jim zamaši usta s krepkimi ukrepi, kajti naš narod hoče živeti v dobrih odnosih s sodržavljani italijanskega polkoljenja ob spoštovanju popolne enakopravnosti.

Na vse te nam sovražne zahteve »proti spoštovanju naših pravic, nam ne ostaja drugo, kot da odgovorimo z zahtevo, da tudi Jugoslavija ukine vse jezikovne pravice, ki jih uživa italijanska manjšina v njenih mejah!

iz mesta in okolice so z vso pozornostjo spremljali potek obravnave in gotovo ni bilo nikogar med njimi, ki ne bi obsojal zločinkega početja peščice, ki se je znašla pred sodiščem ter ne bi razumel, da je borba proti takšnemu početju dolžnost slehernega zavednega državljanca.

Sodba, ki jo je izrekli sodišče, je zato tudi odraz naše ljudske demokracije, res prave demokracije za delovno ljudstvo, nepopustljive pa proti njegovim sovražnikom. Obsojeni so bili:

Milan Oblak na smrt z ustrelitvijo, Rudi Tominc, Ivan Tominc, Zora Tominc, Amalija Muha, Anton Prime, Anton Fatur, Franc Božič, Jožef Torjan in Franc Ivančič pa na kazni z odvzemom prostosti od 3 do 10 let.

„Tovarišem“ v pomislek

Slovenski delavec sem in preživljam svojo družino s trdim delom. Moje roke so polne žuljev in kruh, ki ga nudim svojim otrokom in svoji ženi ter staršem, je prepojen z znojem mojega čela. Kljub temu nisem nikoli verjel komunističnim obljubam, da bodo osvobodili proletarijat in ga postavili na vodilno mesto. Niti nisem nikoli verjel njihovim geslom tako imenovane fratelančne politike, ker nisem niti slep niti gluha, da ne bi videl in razumel, po vsej prevari tako slovenskih kakor italijanskih komunistov. Njim gre le za oblast in ne za narodne pravice.

Ohranil sem se Slovenca in svoje otroke vzgajam v čistem narodnem duhu. Hkrati pa jih svarim, naj ne sovražijo ali omalovažujejo naših sodržavljancev Italijanov.

Svojim sovratnikom delavcem pa želim povedati, da so v zmoti, če mislijo, da jih bodo komunistična »nebesa« odredila in jim priznala in spoštovala vse jezikovne in narodne pravice. Delam trdo od jutra do večera in ljubim svoj rod. Verjamem v boljšo bodočnost delavskega razreda, toda vedno v spoštovanju narodne enakopravnosti. Svojim otrokom želim, da bi postali pridni delavci, pošteni narodnjaki in demokrati. Tako voščim tudi otrokom vseh delavcev.

Delavec K. C.

Brezposelnost v gradiščanskem okraju

Kakih 1800 družin je v tem okraju brezposelnih in čakajo, da pride od kod kak zaslužek. Pretekli teden se je zgledilo pri goriškem prefektu posebno odposlanstvo teh brezposelnih in prošilo vladne pomoči. Prefekt jim je zagotovil svojo pomoč in zanimanje, da bi se čimprej rešilo zavlačevanje načrta za obsežna dela na gradiščanskem polju.

Važno za begunce optante

Goriška prefektura sporoča in naproša, da se objavi v časopisih, da je rok za optiranje za ohranitev italijanskega državljanstva odprto nepreklicno do 23. marca 1951.

Tako namreč določa dogovor, ki sta ga v Rimu podpisala zastopnika italijanske in jugoslovanske vlade 23. decembra 1950.

Tistim, ki so se odločili, da optirajo za ohranitev italijanskega državljanstva, svetujemo, da se ravna po naslednjih navodilih: vsi na izjavijo, da govorijo oba jezika, to je italijanski in slovenski. Po možnosti naj to izjavo podprejo s kakšno listino (šolsko spričevalo, izpričevalna listina, itd.). Tisti pa, ki so 10. junija 1940 kakor koli bivali na sedanem italijanskem ozemlju, tudi če niso bili vpisani v anagrafičnem uradu, naj to dejstvo poudarijo v optični izjavi in naj jo po možnosti tudi podprejo s kakšno listino (izpričevalno listino itd.).

Posebno važno pa je dejstvo, da morajo ponoviti optično izjavo vsi oni, ki so že optirali v naknadnem optičnem roku, ki je bil odprt do februarja 1949, to je potem, ko je že zapadel prvi rok od 15. septembra 1948.

Ponoviti morajo optično izjavo zato, ker je bil prvi rok odprt z nepravilnim in torej neveljavnim diplomatskim dogovorom.

Štandrez

Finančno ministrstvo je določilo, da bodo v okolici Štandreža (Via della Barca) zgradili poslopje za izdelavo oblek za uslužbence pri državnem monopolu. Kot kaže bodo s tem delom kmalu začeli.

Fara

Se vedno se mnogo piše in govori o električni centrali na hribočku Fortin nad Fara. Z delom pa še niso pričeli in kljub zanimanju Zavestniške vojaške uprave ni še nakazana podpora s strani mednarodne organizacije ECA, brez katere pa ni mogoče začeti, ker so stroški preveliki in jih privatna podjetja ne upajo kriti.

DROBNE VESTI

Tudi za Goriško so predvidena po zakonu z dne 10. 8. 1947 posebna dela kot pogozdovanja in regulacija vodnih odtokov. Ta dela se bodo vršila v raznih občinah na Goriškem, kot n. pr. v goriški občini sami ter v občinah Zagrad, Tržič, Dobrovec. Podrobne načrte za izvedbo tega dela že pripravlja Gozdna uprava.

Zveza trgovcev opozarja vse prizadete, da morajo izobesiti na izpostavljenem blago različno in vidno ceno. Kdor se temu ne odzove, zapade kazni.

Od 22. t. m. dalje bo tudi poper proste cone na nakaznice. Od januarja do maja ga bo vsaka oseba dobila 25 gr.

Kdor si hoče zagotoviti za tekoče leto naraščaj sviloprejk, naj ji svoje zahteve poverjenikom, ki so bili imenovani za razne okraje. Za Gorico, Podgorje, Steverjan, Pevmo, St. Maver in Štandrez sprejema narodna Kmetijska konzorcij v Gorici, Corso Roosevelt 38. Vsi poverjeniki sprejemajo naročila samo do 20. marca. Po tem roku ne bo več mogoče naročiti semena za sviloprejke.

Vselitveno dovoljenje v ZDA je sedaj raztegnjeno na vse one bivše italijanske državljanke, ki so pribežali iz Jugoslavije do junija 1949.

S prvim februarjem bodo pooblašene trgovine začele prodajati blago UNRRA samo na izkaznice nove vrste, ki jih bo privatnikom izdal Urad mednarodne pomoči (prefektura, II. nadst.). Ta urad je odprt vsak dan od 10. do 12. ure. V kratkem bo prišla tudi nova količina čevljev UNRRA, katere bodo prav tako razdeljevali na nakaznice, ki jih izdaja omenjeni Urad mednarodne pomoči. Nakaznice za nabavo čevljev in obleke izdaja ta urad na podlagi osebne izkaznice. Zaradi hitrega naraščanja cen zadnjih dni so se predstavniki prostih sindikatov zbrali in določili ukrepe, katere je treba nujno prevzeti, da se prepreči nadaljnje višanje cen in da se primerno kaznuje vse tiste, ki se hočejo okoristiti na račun ubogih. Zahtevali so strogo izvedbo določil o višini cenah v izločbah. Agenti javne varnosti so že zabeležili par prekrškov in jih primerno kaznovali.

POMENKI O PREHRANI

Dr. Bregant Marjan

Neugodne prehrabene prilike pripravljajo ugodna tla skoro vsem boleznim, predvsem pa jetiki. Kadar traja nezadostna prehrana dalj časa, se pojavijo tako imenovane lakotne bolezni, kot so lakotna vodeničnost, lakotna krhkost kosti itd.; pri otrocih pa opazimo predvsem rahitis in skrofulozo.

Druga stran slike pa ni nič lepša, kajti požeruhe in sladkosnedneže napada nešteto bolezni.

Pri nabiranju podatkov o prehrani širokih ljudskih množic ali celo celih narodov naletimo na ogromne težave. Razni statistični podatki nam dovoljujejo le približne sklepe. Ze v 19. stoletju so pisali socialne statistike. Oslanjaje se na te statistike so, na podlagi letnega izdatka za prehrano ene osebe, sklepali, da-li odgovarja minimalnim fiziološkim potrebam. Na ta način so ugotovili, da izda n. pr. uradniška družina manj denarja za črn kruh in za slanino kot delavska družina, pač pa izda več denarja za beli kruh in maslo. V prehrani kmečkih ljudi močno prevladujejo rastlinska hranila in le v onih hišah poraste uporaba hranil živalskega izvora,

Pismo v slovo Villerjevi mamici

Ko sem stopal za Tvojo krsto, sem obujal spomine, kot bi bil Tvoj sinko. Bil si podobna po srcu, do broti in pridnosti vsem našim materam. Ljubila si nudse družino, dom, našo govorico in naše kraje. Cutila si to najprej, ko si za Lijo odšla v daljne kraje; na obisk k sinu, ki Ti je bil najdražji pri srcu. Opisovala si, kako dolga in težka je bila pot, o razburkanem morju, o lepoti naših krajev, o Kalvariji našega naroda, o Svetogorski podobli, o milini zvonjenja naših zvonov in prekrasnem petju ter zaradi tega takoj zaprosila vrnitev domov, v sončno Goriško.

Mamica, v vsem si bila uslišana, tudi sinko Albert je Tvoj obisk povrnil. Vsi skupaj ste bili pod domačim krovom, v domačiji, med sorodniki. A huda bolezen, ki Te je priklenila k postelji, Ti je z dneva v dan krajšala življenje. Le zvonjenje domačih zvonov Ti je dajalo poguma, in to še prav posebno na dan prihoda svetogorske Matere božje na Kostanjevico, v katero si stavila vse upe. Z Njeno pomočjo si še isti dan stopila v večnost, da skupaj z Njo izprosiš boljših dni za naš trepeti rod.

Spremljali smo Te ob zvonjenju zvonov v Tvojo cerkev pred Tvoj oltar in položili v Tvojo domačo zemljičco, po kateri si toliko hrepenela. V njej mirno počivaj!

RUDI

kjer tvorijo živali del kmetijskega gospodarstva.

Na podlagi statističnih podatkov ne moremo sklepati na stanje prehrane našega naroda. Kljub temu pa lahko mirno ugotovimo, da način prehrane našega naroda ni zdrav. Z gotovostjo lahko trdimo, da med mestnim delavstvom in v kmečkih družinah prehrana ni zadostna in da ne zadošča najmanjšim higienskimi potrebam. Poleg tega pa vemo, da se prehrabene prilike stalno slabšajo prav zaradi načrtnega gospodarstva, drugje pa zaradi nezaposlenosti.

Na način človekove prehrane vplivajo predvsem gospodarske prilike, ali z drugimi besedami razmere med zaslužkom in nakupno ceno najnujnejših hranil. Zaslužki delavcev pa zavise predvsem od blagostanja v industriji, zaslužki kmeta od cen njegovih pridelkov.

Izdatki za prehrano zavzemajo največjo postavko v domačem knjigovodstvu. Razumljivo je torej, da ima vsak povišek nakupnih cen živilom velik vpliv na družinsko gospodarstvo. Vlade morajo pa skrbeti tudi za potrebe kmetov, zaradi tega ne morejo dopustiti prevelikega padca cen, kar bi se lahko dogledlo n. pr. z opustitvijo carin.

Samo mimogrede smo omenili gospodarske prilike, ne da bi o njih hoteli podrobneje razpravljati: saj je to najbolj pereče vprašanje v vseh deželah tega sveta in ga v tem ozkem okviru ne moremo luščiti, kaj se izluščiti.

Na način prehrane lahko močno vplivajo tudi neugodne kulturne prilike. Vemo, da zavise kulturne prilike od vzgoje, od običajev in celo od tolmčenja življenja samega. Zdravniki lahko vsak dan ugotavljajo, da mnoge, premmog družine zaidejo v moralno in higiensko propast, ker v teh družinah manjka prepotrebno znanje o primerni prehrani in ker v njih požrešnost, sladkosnednost, nepoznanje kuharske umetnosti ali še drugi vzroki ovirajo dobro organizirano prehrano.

(Se nadaljuje)

Odgovorni urednik: dr. Janko Jež
Tiska:
»Karna« ADRIA, d. d. v Trstu

Mizarsko podjetje
Milivoj Pertot
Barkovlje, ul. Boveda 15 - tel. 39-08
izdeluje:
vsa stavbna dela -
pohištva vseh vrst
- tudi po načrtu -
čolne

Iz komunističnega „raja“

Komunisti nam zatrjujejo, da je v njihovem svetu, v Titovini, vse veselo in zadovoljno pod žezlom maršala Tita.

Da temu ni tako, nam priča naslednji članek, ki ga je objavila »Nova Gorica« dne 21. decembra 1950 in ki se tiska v Postojni.

Članek ponatiskujemo v celoti, da bo vsem jasno, kako se narod upira krivičnemu režimu.

Iz sodne kronike

»Okrožno sodišče v Novi Gorici je v dneh 5. in 6. decembra l. l. razpravljalo v Ilirski Bistrici proti ilegalcu in članu oborožene bande Milanu Oblaku iz Studenca pri Postojni in 10 sodelavcem in podpornikom. Oblak spada v vrsto izprijencev, ki so se iz sovraštva do nove Jugoslavije zatekli v Trst, kjer se zbirajo v skupine, ki oboroženo vpadajo na naše ozemlje. Marsikateri teh bednih izdajalcev je že na del v roke naših državnih organov, tako Franc Gobjak, — kaplar Jože Cucek itd. Oblaka je doletela ta usoda 6. septembra letos, ko je njegova skupina banditov napadla obmejno stražo ter ubila enega strazarja, borca KNOJ. Kakor se je sicer Oblak na razpravi izmikal odgovornosti za ta najhujši zločin, je vendar moral priznati, da so v načrtih, ki jih kujejo v Trstu sovraž-

niki naše države in zločinski izvrševalci teh načrtov, imeli tudi umore vseh, ki bi jih ovrli pri njihovem početju. Oblaku, ki je pobegnil v Trst tudi zato, da mu ne bi bilo treba skrbeti za dobro mater, ni bilo težko pristati na take načrte.

Razumljivo je, in to je pokazala tudi ta obravnava, da so banditom iz Trsta pri nas potrebni ljudje. Teh pomagačev je vedno manj, ker sta državljanska zavest ljudstva na naši zahodni meji in budnost naših varnostnih organov tako trdni, da so sobotiki banditov iz Trsta zelo tvegani. Kadar pa pridejo, so do zob oboroženi, skrivajo se po gozdovih, za podpornike pa si največkrat poiščejo še koga med rodniški in znanci, za katere vedo, da so enakih misli ali pa, da jih bodo premamili z denarjem. Zavedajo se, da bi jih ob najmanjši nepravdnosti zadela trda pes ljudske oblasti, si banditi pomagajo tako, da jim pomagači služijo tudi kot kurirji, razpečevalci vihotapljenega blaga, pošiljajo jih po ljudi, katerih naslove so prinesli že iz Trsta ter iz njih vrst rekrutirajo nove člane bande.

Vse to početje bednih ostankov notranjih sovražnikov naše ljudske demokracije in njihovo moralno pokvarjenost je osvetlila obravnava v Ilirski Bistrici. Stevilni poslušalci

ISTRŠKE FIGE

(Nadaljevanje s 3. strani)

tale cvetkov. Sad (fige) je bolj te man in dokaj sladke.

TURKE. Njih sad je podolgovat in velik. »Cvetie« so veliki kot ošeniki (brusilniki) — posode za o slo za brusenje). Če poješ 4, jih imaš dovolj. Bolj zdravo jih je jesti s kruhom, je tudi bolj tečno. Pa moraš biti zelo zdrav, da jih 4 poješ. To so zelo okusne fige. So prave istrske fige. Tudi je drevje bolj veliko kot druge. Zavisi seveda od zemlje in vremena.

CEKORINE. Te so skoraj najbolj pozne. »Cvetke« imajo bolj majhne in tudi malo. Kako leto sploh nič. To drevje bolj rodi fige. Njih prečnost je v tem, da so pozne. Trajajo do Vseh svetih, celo do adventa. Če so zelene, jih dajo speči in se imenitne. Imenitne so zato, ker so vedno zaprte. Če pade rosa ali dež spodaj na luknjico, ne gre noter. Luknjica je pri njih vedno zaprta in tudi živalim (mravljam) je zabranjen vstop.

Če fige zorijo v suhem, so dobre. Dež ob času zorenja pa jim je v škodo. Razpokajo, voda gre noter. Fige se skisajo in gnijejo. Tudi

prevelika suša ni zanje.

Fige je treba nabirati pred soncem. Figa je zrela tedaj, kadar ji repek uvene in se nagne dol in iz luknjice spusti »meda«, t. j. strnjeno sladkobo.

Fige gospodarji in gospodinje v Istri tudi sušijo, pa le bolj za otroke, da jih o božiču obdarijo. Nazivajo jih na vrvice. Sušijo jih pa najprej na soncu na deski, potem v peč. Nekateri jih suhe stlačijo v lonec in polijejo s sladkim vinjskim mostom in jih dobro zavečijo. Tako ostanejo bolj vlažne.

LASCE. To so fige brez »cvetkova«. Imajo bolj dolge repke (en in pol cm). Ko so zrele, so bolj rumenkaste in jako okusne. So precej podobne belicam.

ZELENKE. Tudi te so dosti dobre. So bolj zelene barve. Bolj pozne so kot cekorine. Ne rodijo tako številno kot cekorine. So bolj redka zvrst.

PADAVANE. To drevje figi samo velike okrogle »cvetke«, fige pa ne, ali vsaj redko kdaj.

»Cvetke« je treba znati pobirati. Po barvi treba spoznati, kdaj je zrel. Če ga primeš, preden je zrel, postane »gluha«. Kadar ovne, takrat je zrel. Če ga potipate in stisnete, je sigubljeno.

VSE NA OBROKE

Radio-aparate, harmonike, šivalne stroje proti plačilu

na račun **1ir 1000.-** ostanek v mesečnih obrokih po **1ir 2000.-**

RUGGERO ROSSONI

Corso Garibaldi 8

Lovci, pozor!

KUNE BELICE - KUNE ZLATICE

za direkten eksport v Ameriko
PLACA NAJBOLJSE po dnevnih cenah

M. Fischer

TRST, VIA PIETA' 24
(Telefon 93,134)

Mizarji!
kmetovalci!
podjetniki!
Kole za trle,
deske smreke,
kone, macesne
snoge in trdih lesov,
trame in par-
kele nudí najugodnejše

CALEA

TEL. 90441 TRST
Viale Sonnino, 24

KRMARSTVO

ZILLOTTO

NUDI NAJ-BOLJŠE VRSTE KRZNA PO NAJUGODNEJŠIH CENAH OLAJŠAVE PRI PLAČILU!

Trst - ulica XXX Ottobre 11 - tel. 29-374